

Vzdelanie pre kvalitný a dôstojný život

Chceme Slovensko s efektívne riadeným vzdelávacím systémom, ktorý pomáha kompenzovať znevýhodnenia a naplňať individuálne potreby každého jednotlivca od obdobia raného detstva až po úroveň vysokých škôl.

Našou víziou je dostupný, kvalitný a inkluzívny vzdelávací systém, ktorý každému dieťaťu a mladému človeku pomáha naplniť svoj potenciál, a ktorý prispieva k budovaniu odolnej a prosperujúcej krajiny založenej na fungovaní kvalitného výskumu, ktoré umožní zmenu Slovenska na inovatívnu a modernú krajinu. Chceme žiť v spoločnosti, kde je vzdelanie reálnou nielen deklarovanou hodnotou, a možnosti vzdelávať sa sú každému človeku dostupné počas celého života. Chceme Slovensko s atraktívnym vzdelávacím systémom nielen pre našich študentov, študentky, či výskumníkov a výskumníčky, ale aj tých zo zahraničia. Chceme školy, ktoré popri rozvíjaní potrebných gramotností kultivujú osobnosť a posilňujú hodnotový rozmer každého účastníka a účastníčky vzdelávania a prispievajú tak k budovaniu súdržnej a demokratickej spoločnosti.

Aby sme boli schopní definovať kroky na dosiahnutie tejto vízie, musíme si otvorene priznať stav vzdelávania, tvorivej činnosti a inovácií na Slovensku:

- **Nízky spoločenský status učiteľského povolania:** čelíme nedostatku učiteľov a učiteľiek a tento trend sa bude v nasledujúcich rokoch prehĺbovať. Dôvodom je neadekvátne finančné ohodnotenie, nedostatočná odborná a metodická podpora, absencia odborných tímov na školách, či nedostatok príležitostí na osobný i profesijný rozvoj.
- **Neschopnosť reagovať na rozmanité potreby detí, žiactva, študentstva:** náš vzdelávací systém nedokáže vyrovnávať šance znevýhodnených skupín obyvateľstva, či podporiť nadaných a talentovaných. Zaškolenosť v materských školách zaostáva za európskym priemerom a raná starostlivosť nie je dostupná tým, ktorí ju potrebujú. Za vysoký podiel žiakov so špeciálnymi potrebami vzdelávaných v špeciálnom prúde a segregáciu rómskych detí Slovensko čelí žalobe zo strany Európskej Komisie.
- **Nízka motivácia k učeniu a obsah vzdelávania nezohľadňujúci výzvy 21. storočia:** Vzhľadom na technologický a vedecký pokrok, okamžitú dostupnosť informácií a nástrojov využívajúcich umelú inteligenciu do popredia vystupujú zručnosti analytického a kritického myslenia, overovania si informácií, schopnosť riešiť problémy a porozumieť veciam do hĺbky či v širších súvislostiach, v ktorých však naši žiaci nedosahujú ani priemernú úroveň. V školách prevládajú frontálne metódy výučby, výklad a diktovanie poznámok na úkor diskusie, experimentovania a bádania.
- **Nedostatočný a neefektívny systém financovania a riadenia školstva:** sieť škôl je na Slovensku veľmi rozdrobená, čo vedie k neefektívnemu využívaniu zdrojov a komplikuje schopnosť štátu poskytovať účinnú podporu. Slovenská republika dlhodobo dáva na oblasť školstva menší podiel štátneho rozpočtu, než väčšina iných vyspelých štátov. Atraktivita našich škôl a ich vybavenie je nedostatočné.
- **Nedostatočná kvalita a uzavretosť vysokých škôl:** Vysoké školy sú dlhodobo podfinancované, čo sa odráža na ich kvalite, ktorá je jedným z dôvodov pre odchod talentov do zahraničia. Vysoké školy sa neprofilujú podľa svojich silných stránok, ako je to bežné v zahraničí. Vysokoškolské vzdelanie a výskum sú málo prepojené s praxou a poznačené často neriešenými prehreškami proti akademickej etike a výskumnej integrite. Vysoké školy zároveň nie sú dostatočne otvorené a prepojené s medzinárodným akademickým priestorom.

- **Nedostatočná podpora výskumu, vývoja a inovácií:** Verejné a súkromné investície do týchto oblasti sú dlhodobo pod európskym priemerom. Implementácia štátnej podpory je extrémne fragmentovaná a spojená s veľkou mierou administratívnej záťaže. V inovačnej výkonnosti je Slovensko na chvoste EÚ. Výskumné kapacity Slovenska obmedzuje odliv talentu do zahraničia. Rozvoju novej akademickej generácie nevenujeme dostatočnú pozornosť. V porovnaní s inými krajinami strednej a východnej Európy sme dlhodobo málo úspešní v získavaní grantov Európskej komisie Horizont.
- **Nízka miera účasti dospelých na vzdelávaní:** je výsledkom dlhodobého nezáujmu politických elít. Vzdelávací systém naň nie je pripravený, a podpora z verejných zdrojov je veľmi nízka. Tým, ktorí ho najviac potrebujú – ľuďom bez práce a ľuďom s nižšou úrovňou vzdelania – je nedostupné.

Progresívne Slovensko prináša program pre školstvo, ktoré je postavené na 3-och základných pilieroch:

1. Spokojní žiaci, žiačky a rodičia
2. Spokojní učitelia a učiteľky
3. Priateľské prostredie

1. Spokojní žiaci, žiačky a rodičia

Obsah, ktorý rozvíja

- **Dokončíme naštartovanú kurikulárnu reformu s dôrazom na jej úspešnú implementáciu v základných školách.** Nové kurikulum bude popri rozvíjaní vedomostného základu postavené na rozvoji spôsobilostí s akcentom na schopnosti učiť sa, riešiť problémy a kriticky myslieť, byť tvorivý, vedieť spolupracovať, konať eticky a zodpovedne.
- **Inovujeme organizáciu stredných škôl a obsah všeobecného aj odborného vzdelávania a prípravy** v stredných školách tak, aby zodpovedal požiadavkám rýchlo sa meniacej spoločnosti. Posilníme rozvoj digitálnej, environmentálnej a finančnej gramotnosti, ako aj všeobecné vzdelávanie pre rozvoj zručností využiteľných pre povolania budúcnosti, ktoré dnes ešte neexistujú. Umožníme žiakom stredných škôl väčšiu slobodu pri výbere predmetov podľa preferovaných záujmov. Budú si môcť vybrať časť predmetov a úroveň ich náročnosti tak, aby sa čo najlepšie pripravili na budúce štúdium či povolanie. Prehodnotíme realizáciu praktickej prípravy na stredných odborných školách, vrátane posilnenia pozície majstrov odbornej prípravy, a previazanosti odbornej prípravy s potrebami zamestnávateľov.
- **Zvýšime kvalitu vysokoškolského vzdelávania pre všetkých študentov**, aby boli lepšie pripravení na život cez stimulovanie interdisciplinárneho vzdelávania, vertikálnej mobility medzi VŠ a zároveň cez financovanie kvalitného vzdelávania. **Zvýšime aj uplatniteľnosti bakalárov na trhu práce.** Štát ako jeden z najväčších zamestnávateľov prispôsobí verejnú a štátnu službu tak, aby umožnila plnohodnotné zamestnanie bakalárskych absolventov a absolventiek.
- **Podporíme systematickú spoluprácu s našimi občanmi v zahraničí**, aby sa zvýšilo ich angažovanie na Slovensku, prípadne šanca na ich návrat.

Metódy, ktoré motivujú učiť sa

- **Podporíme inovácie vo výučbe zamerané na zvýšenie motivácie k učeniu** a aktívne učenie sa všetkých detí a žiakov, napríklad zvýšením pomeru času venovanému diskusiám, argumentácii, tímovému a objavnému vyučovaniu. Úpravou podmienok experimentálneho overovania rozšírime inovatívne formy vzdelávania, ktoré sú dlhodobo etablované vo vyspelých krajinách.

- **Podporíme využívanie digitálnych technológií vo vyučovaní a budovanie digitálnych zručností.** Ide napríklad o takzvaný blended learning, ktorý integruje prezenčné, dištančné a hybridné vzdelávanie a vedie k lepšiemu pochopeniu učiva prepojením fyzického prostredia s virtuálnym. Vzhľadom na rastúci trend využívania umelej inteligencie podporíme jej aktívne využívanie v učení a vo vyučovacom procese, ktoré bude účelné a zároveň etické.
- Osobitnú pozornosť venujeme **mediálnej gramotnosti** s dôrazom na získanie schopností a vedomostí o správnom používaní rôznych druhov médií, rozlišovania medzi rôznymi druhmi informácií a kritického zhodnotenia ich obsahu.

Hodnotenie, ktoré netrestá

- **Zavedieme zmeny v hodnotení žiakov a žiačok,** ktoré budú posunom od hodnotenia množstva osvojených poznatkov smerom k overovaniu úrovne rozvoja požadovaných spôsobilostí. Umožníme školám hodnotiť výlučne slovne na všetkých stupňoch vzdelávania. Prehodnotíme využitie, formu a zameranie celonárodných testovaní.
- **Zavedieme nové formy záverečných, absolventských a maturitných skúšok,** ktoré budú viac odrážať potreby trhu práce či ďalšieho vzdelávania.

2. Spokojní učitelia a učiteľky

Adekvátne odmenení

- **Zvýšime odmeňovanie učiteľov a učiteliek, ako aj iných zamestnancov v školstve, a zjednodušíme vstup do pedagogického povolania.** Povolanie učiteľa musí byť atraktívnou kariérnou cestou. Ich platy by mali byť v rovnakom pomere k platom vysokoškolsky vzdelaných ľudí v iných povolaniach, ako je tomu v zahraničí.

Kvalitne pripravení a manažovaní

- **Povýšime prípravu a profesijný rozvoj učiteľov a učiteliek na jednu z priorit štátu.** Posilníme pozíciu cvičného učiteľa a zabezpečíme väčšiu účasť excelentných učiteľov a učiteliek z praxe v učiteľskej príprave na vysokých školách. V spolupráci s akreditačnou agentúrou zavedieme nový model akreditácie vzdelávacích programov vrátane hodnotenia ich kvality s dôrazom na vyšší podiel praktickej prípravy. Zavedieme nový model financovania profesijného rozvoja učiteľov a učiteliek prostredníctvom účelovo viazaného finančného príspevku.
- **Podporíme rozvoj mladej generácie akademikov a akademičiek a vytvoríme nástroje na prilákanie kvalitných akademikov zo zahraničia vrátane doktorandov a post-docov.** Podporíme vznik a rozvoj doktorandských a post-doktorandských škôl. Nadviažeme na plánované grantové schémy z Plánu obnovy a odolnosti, ktoré umožnia domácim a zahraničným výskumníkom a výskumníčkam financovať kvalitný tím a výdavky na výskum. Pre účely väčšieho prepojenia výskumu na prax zavedieme profesijné doktoráty.

Metodicky podporovaní

- **Podporíme školy pri zavádzaní zmien do praxe vzdelávaním učiteľov a učiteliek,** metodickými materiálmi ako aj inovatívnymi učebnými pomôckami a kvalitnými učebnicami s otvorenou licenciou, vrátane elektronických učebníc.
- **K zníženiu nedostatku učiteľov** prispeje aj vyššia priepustnosť medzi rôznymi kategóriami pedagogických zamestnancov a skvalitnenie doplnkového pedagogického vzdelávania pre flexibilnejšie zapojenie odborníkov a odborníčok z praxe.

- **Posilíme odbornú a personálnu podporu učiteľov a učiteľiek** (asistenti, špeciálni pedagógovia, poradenské zariadenia), ako aj materiálnej podpory (príspevky/požičovne na špeciálne a kompenzačné pomôcky pre deti so zdravotným znevýhodnením), či podpory vyučujúcich v oblasti duševného zdravia.

3. Priateľské prostredie

Inkluzívne

- **Zabezpečíme dostupné a kvalitné vzdelávanie v predškolskom veku tak, aby sa zmiernili rozdiely v školskej pripravenosti.** Znevýhodnené deti je potrebné podchytiť od narodenia, preto rozšírime dostupnosť služieb včasnej intervencie a programov ranej starostlivosti s osobitným dôrazom na vylúčené komunity (napr. projekt Omama). Zjednotíme jasle a materské školy pod rezort školstva aj so zmenou ich financovania. Podporíme zvýšenie kapacít umožnením vstupu nových druhov poskytovateľov (firemné škôlky, lesné kluby atď.) do siete, a to aj prostredníctvom zmysluplnej revízie hygienických a bezpečnostných noriem. Tým vytvoríme podmienky pre zavedenie právneho nároku na miesto od dvoch rokov, čo zároveň prispeje k lepšiemu zosúladieniu rodinného a pracovného života.
- **Zabezpečíme kvalitnú implementáciu podporných opatrení v nadväznosti na prebiehajúcu reformu z Plánu obnovy a odolnosti.** Vyhodnotíme aktuálny stav a zabezpečíme dostatočnú sieť poradenských zariadení (vrátane personálnych kapacít a financovania) tak, aby boli dostupné všetkým deťom.
- **Vytvoríme nástroje na podporu škôl a zriaďovateľov pri odstraňovaní a predchádzaní segregácie rómskych detí a žiakov.** V súlade s Plánom obnovy a odolnosti spustíme pilotné desegregačné projekty na úrovni mikroregiónov vrátane riešenia dopravy žiakov zo segregovaných lokalít do škôl, poskytneme školám metodickú podporu a zavedieme jednotný systém monitorovania desegregácie/segregácie na školách. Prijmeme opatrenia na zabránenie segregácie pri tvorbe školských obvodov. Optimalizujeme ponuku dvojročných učebných odborov tak, aby sa vylúčili tie, ktoré nemajú uplatnenie na trhu práce a zvyšujú mieru segregácie (napr. Praktická žena, ktorého názov bol premenovaný bez obsahovej revízie na Praktické práce.).

Dostatočne financované

- **Prehodnotíme výšku prevádzkového financovania škôl a presadíme nárokovateľné financovanie podporných opatrení.** Súčasný systém financovania nereflektuje individuálne potreby škôl a reálne náklady pre chod štandardnej školy nie sú aktualizované. V súlade s reformou podporných opatrení zrušíme priamu väzbu medzi výškou normatívnych finančných prostriedkov a diagnózou zdravotného znevýhodnenia a zabezpečíme financovanie podporných opatrení tak, aby jeho výška dokázala pokryť adresnú podporu všetkým žiakom podľa ich individuálnych potrieb. Pri vysokých školách budeme podporovať financovanie podporných opatrení podľa závažnosti znevýhodnenia a nie podľa toho či ide o verejnú, štátnu alebo súkromnú vysokú školu. Zastabilizujeme financovanie psychológov, psychologičiek, asistentov, asistentiek a iných odborných zamestnancov a zamestnankýň zdrojmi zo štátneho rozpočtu, nie formou dočasného financovania z európskych fondov. Zvýšime počet pedagógov a pedagogičiek pochádzajúcich z rôznych znevýhodnených etnických a jazykových skupín (napr. rómskych, a ukrajinských študentov/tiek).
- **Zvýšime financovanie vysokých škôl** tak, aby sa výdavky v pomere k HDP priblížili priemeru OECD. Postupne zvýšime investície **do výskumu, vývoja a inovácií** z verejných zdrojov tak, aby sme sa priblížili k priemeru EÚ.
- **Navýšime podiel dotácie pre vysoké školy rozdeľovaný výkonnosťnými zmluvami,** ktoré im vytvárajú priestor pre definovanie vlastných cieľov a indikátorov s cieľom podporiť rozvoj kvality v misii, ktorú si škola definovala. Podľa svojich zdrojov a stratégie rozvoja sa niektoré školy budú viac venovať špičkovému základnému výskumu, iné

príprave na prax a aplikovanému výskumu či transferu technológií a spolupráci s priemyslom, ďalšie spolupráci s regiónom, v ktorom pôsobia a pod.

- **Podporíme výskumno-vývojové organizácie ako aj firmy pri účasti v Horizonte Európa.** Budeme pokračovať v podpore s prípravou projektov a automaticky zabezpečíme spolufinancovanie tam, kde je to podmienka grantu. Vysoko hodnoteným projektom, ktoré nezískali financovanie (Seal of Excellence, Reaching threshold) zabezpečíme automatické financovanie z národných zdrojov. Zvážime dodatočné financovanie projektov, ktoré boli nedostatočne finančne podporené.

Etické a bez zbytočnej byrokracie

- **Zameriame sa na reálne zavedenie akademickej etiky a výskumnej integrity do praxe** tak, aby sa eliminovali nielen prehrešky v akademickej práci, ale aj v správaní (napr. obťažovanie). Zabezpečíme prístup do moderného antiplagiátorského systému schopného reagovať aj na texty písané s podporou umelej inteligencie. U čelných predstaviteľov štátu nebudeme tolerovať podvodne získané tituly. Nebudeme financovať publikácie v tzv. predátorských časopisoch.
- **Zjednodušíme implementáciu grantových výziev a znížime byrokratickú záťaž na pleciach žiadateľov.** Zjednotíme pravidlá a procesy naprieč grantovými výzvami, odstránime tzv. "gold plating", teda požiadavky nad rámec pravidiel EÚ, eliminujeme opakované kontroly rôznymi organizáciami jedného projektu, zjednodušíme verejné obstarávanie a zavedieme centrálny web, na ktorom záujemci nájdu informácie o všetkých druhoch podpory z domácich aj európskych zdrojov dostupných na Slovensku. V spolupráci s rezortom kultúry systémovo vyriešime grantové financovanie umeleckých projektov na umeleckých odboroch vysokých škôl.